

Franziska Lang

ΕΛΛΗΝΟΓΕΡΜΑΝΙΚΕΣ ΕΠΙΦΑΝΕΙΑΚΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ ΣΤΗΝ ΑΚΑΡΝΑΝΙΑ¹

Μια ελληνογερμανική συνεργασία, που υφίσταται από το 1992, είναι υπεύθυνη για δυο ερευνητικά έργα: το ένα στη Στράτο και το άλλο στη χερσόνησο της Πλαγιάς στην Ακαρνανία (εικ. 1 και 10)².

Από το 1992 μέχρι το 1997 διενεργήθηκε στην περιοχή της αρχαίας «πόλεως-κράτους» της Στράτου, όπου πραγματοποιήθηκαν από το 1990 έως το 1996 ανασκαφές από την ΣΤ' ΕΠΚΑ, επιφανειακή έρευνα - που στα αγγλικά ονομάζεται survey.

Η μέθοδος του survey επιτρέπει στους αρχαιολόγους να υλοποιήσουν, αντίθετα με την ανασκαφή, εκτεταμένες έρευνες σε σχετικά μικρό χρονικό διάστημα (Shipley, Salmon 1996, 1-15; Bintliff 1997; Lang 2001; Lang 2002, 97-117). Το ερευνητικό αυτό έργο διενεργήθηκε τότε από την ΣΤ' Εφορεία από κοινού με το Γερμανικό Αρχαιολογικό Ινστιτούτο και τα πανεπιστήμια των γερμανικών πόλεων Φράιμπουργκ (Freiburg) και Μύνστερ (Münster)³.

Στόχος του survey αυτού ήταν η αναγνώριση της περιοχής γύρω από τη Στράτο, που ήδη από την εποχή του Πολύβιου (5, 96.3) ονομαζόταν Στρατική, με σκοπό την ανάπλαση της ιστορίας της περιοχής αυτής (Lang 1994; Schwandner 2000/2001; Funke 2001; Lang 2001). Η περιοχή έρευνας άρχιζε στη δυτική όχθη του Αχελώου και έφτανε μέχρι τη λίμνη του Οζερού, κάλυπτε δηλ. επιφάνεια 100 τετ. χλμ.

Κατά την επιφανειακή έρευνα-ανίχνευση οτιδήποτε διακρίνεται στην επιφάνεια - π.χ. τοίχοι, τάφοι κλπ., τεκμηριώνεται, ενώ συλλέγονται ευρήματα όπως όστρακα και κεραμίδια (εικ. 2) (Bintliff, Snodgrass 1988). Τα σημεία περισυλλογής, οι λεγόμενες θέσεις ευρημάτων, σημειώνονται επακριβώς στους χάρτες. Μετά την αξιολόγηση όλων των ευρημάτων μπορεί πλέον να σκιαγραφηθεί η ιστορία της περιφέρειας. Με τον τρόπο αυτό διαγράφεται για τη Στρατική η ακόλουθη εξέλιξη:

Δεν υπάρχουν σχεδόν καθόλου θέσεις της χάλκινης εποχής, δηλ. της γ' και β' χιλιετηρίδας π.Χ. Στη γεωμετρική και στην αρχαϊκή εποχή, δηλ. γύρω στα 1000-500 π.Χ. αυξάνεται ο αριθμός των θέσεων ευρημάτων (εικ. 3α). Μια πρώτη σοβαρή εποίκιση διαπιστώνεται στην κλασική-ελληνιστική εποχή, δηλ. περίπου από τα 500 π.Χ. έως και τον α' αι. π.Χ. (εικ. 3β). Ευρήματα από την εποχή αυτή πρέπει να τεκμηριωθούν σε ολόκληρη την περιοχή. Στη ρωμαϊκή και ύστερη ρωμαϊκή εποχή ο αριθμός των θέσεων ευρημάτων ελαττώνεται, ενώ για την οίκηση προτιμάται το νότιο τμήμα της Στρατικής (εικ. 3β). Στους βυζαντινούς χρόνους ο τόπος αυτός ακμάζει εκ νέου (εικ. 3γ). Αυτό είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον, μια και έως τώρα τα ευρήματα από την εποχή αυτή στην εν λόγω περιοχή μάς ήταν άγνωστα. Ευρήματα οθωμανικής εποχής υπάρχουν σχετικά λίγα (εικ. 3γ) (Lang 2001).

Εκτός από την ιστορική εξέλιξη, που μπορούμε πια να σκιαγραφήσουμε για τη Στρατική, παρουσιάζω και μερικές επιλεγμένες τοποθεσίες που παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον.

Σε εναέρια απόσταση 6 χλμ. από το Ναό του Διός, οι ομάδες επιφανειακής έρευνας ανακάλυψαν αρχαία λατομεία (εικ. 4). Αρχιτεκτονικά μέλη όπως κίονες και τμήματα τυμπάνου που βρέθηκαν εκεί, ανταποκρίνονται σε διαστάσεις και επεξεργασία στα δομικά μέλη του Ναού του Διός (Schwandner 2000/2001, 16-17; Funke 2001, 196). Έτσι λοιπόν εντοπίσαμε για πρώτη φορά λατομεία του δομικού υλικού του Ναού του Στρατείου Διός. Αύλακες εξόρυξης

1. Για τη μετάφραση όλου του κειμένου ευχαριστώ τον Θ. Τσίγκα.

2. Γενικά: Oberhummer 1887; Murray 1982; Noack 1897; 1916; Strauch 1996; Berkold, Schmid, Wacker 1996; Schoch 1997.

3. Προϊστάμενοι του προγράμματος ήταν οι: Α. Κολώνας (Αθήνα), P. Funke (Münster), H.-J. Gehrke (Freiburg), F. Sauerwein (+) und E.-L. Schwandner (Berlin). Το πρόγραμμα χρηματοδοτήθηκε ευγενώς από την Deutsche Forschungsgemeinschaft (Γερμανική Κοινότητα Έρευνας).

και ίχνη λατόμησης διακρίνονται ακόμα και σήμερα τόσο καλά ώστε να είμαστε σε θέση να αναπλάσουμε τη διαδικασία λατόμησης.

Στην πεδιάδα μεταξύ Στράτου και του χωριού Λεπενού ανακαλύφθηκαν σε πρόσφατα οργωμένο χωράφι εκτός από κεραμεική και κεραμίδια και εκατοντάδες θραύσματα ειδωλίων τερακότας (εικ. 5). Περιλαμβάνονται κόρες και προτομές, παράσταση του Απόλλωνα με κιθάρα καθώς και ζωόμορφα αναθήματα (Schwandner 1995, 783-784). Η κεραμεική χρονολογείται στο χρονικό διάστημα από τον ύστερο στ' αι. έως και τον δ' αι. π.Χ. και αποδεικνύει το λατρευτικό χαρακτήρα της τοποθεσίας αυτής.

Η εύρεση κορινθιακών κεραμιδιών κατά τη διάρκεια του survey ήταν η πρώτη ένδειξη για την ύπαρξη και άλλου αγνώστου ιερού. Η περαιτέρω έρευνα της τοποθεσίας αυτής έφερε στο φως κεραμίδια διαφόρων σκεπών, εκ των οποίων μπορούν να αναπαρασταθούν καλύτερα η αρχαϊκή και η ελληνιστική σκεπή. Εκτός από κεραμίδια και κεραμεικά βρέθηκαν μια υδρορροής με μορφή λεοντοκεφαλής (εικ. 6), βελόνες καθώς και αιχμές από μινιατούρες ακοντίων και βελών, που αφιερώνονταν ως αναθήματα. Ο ναός ήταν απλός οίκος με στύλους εν παραστάσει στα ανατολικά (εικ. 7). Νότια του ναού ανακαλύφθηκε άλλο ένα κτίσμα με αψίδα (εικ. 8), όπου βρέθηκαν ειδώλια και ζωόμορφα αναθήματα. Το κτίσμα αυτό αναγέρθηκε πριν από τον αρχαϊκό ναό και χρονολογείται στην ύστερη γεωμετρική/ πρώιμη αρχαϊκή εποχή. Από τη βυζαντινή εποχή προέρχονται τα επιφανειακά θεμέλια οικιών που διέθεταν έναν μεγάλο χώρο ή και δυο χώρους με αυλή. Ανήκουν σε μικρό οικισμό νότια του χωριού Λεπενού. Κεραμίδια και κεραμεική χρονολογούνται στους μέσους βυζαντινούς χρόνους (εικ. 9).

Το 2000 άρχισε καινούργιος κύκλος εργασιών με στόχο την έρευνα της χερσονήσου της Πλαγιάς που βρίσκεται απέναντι από τη Λευκάδα (εικ. 10). Στα πλαίσια του ελληνογερμανικού αυτού έργου συνεργάζονται ο Λ. Κολώνας, η ΣΤ' ΕΠΚΑ υπό τη διεύθυνση του Μ. Πετρόπουλου, τα πανεπιστήμια Βερολίνου (F. Lang) και Μύνστερ (P. Funke) και το Γερμανικό Αρχαιολογικό Ινστιτούτο Βερολίνου (E.-L. Schwandner)⁴. Το ερευνητικό έργο άρχισε το έτος 2000 με επιφανειακή έρευνα της αρχαίας Παλαίρου (εικ. 11). Η Πάλαιρος είναι η πλέον καλοδιατηρημένη αρχαία πόλη της περιφέρειας με ψηλά σωζόμενα τείχη και ευδιάκριτα θεμέλια οικιών (Wacker 1999; Schwandner 2000/2001, 18-21). Ενδεδειγμένη μέθοδος για να αναπλάσουμε την ιστορία της πόλης αυτής δίχως ανασκαφή είναι η αστική επιφανειακή έρευνα. Με έρευνα αυτού του είδους μπορούμε να κερδίσουμε βάσιμα στοιχεία σχετικά με τις οικιστικές φάσεις και τη λειτουργική διάρθρωση ολόκληρης της πόλης - ενώ μια ανασκαφή μπορεί να αποδώσει κάτι ανάλογο μόνο σημειακά. Η επιφανειακή έρευνα εντός των τειχών μας δίνει λοιπόν την ευκαιρία να δούμε την πόλη στο σύνολό της. Η επιφανειακή έρευνα μιας αρχαίας πόλης έχει όμως διαφορετικές απαιτήσεις απ' ότι αυτή σε μη αστικές περιοχές. Στην πόλη αναπτύχθηκε κάναβος 20 x 20 μ., που ορίστηκε με τη βοήθεια ταχυμέτρων και μετροταινιών (εικ. 12). Από κάθε τετράγωνο συλλέχτηκε προκαθορισμένη ποσότητα κεραμεικής και κεραμιδιών. Είναι αυτονόητο, ότι συμπεριλάβαμε και όλα τα άλλα ευρήματα όπως μεταλλικά και λίθινα αντικείμενα.

Στα πλαίσια της πρώτης επιφανειακής έρευνας του 2000, άρχισε η έρευνα της αστικής διάρθρωσης δηλ. η καταμέτρηση οικιών, οδών και δημοσίων κτισμάτων και η καταγραφή τους στο σχέδιο της πόλης (εικ. 11). Παρά το έντονα επικλινές έδαφος η άνω πόλη ήταν εξ ολοκλήρου πυκνά δομημένη. Στο δυτικό τμήμα της πόλης διακρίνουμε κανονική δόμηση με ορθογώνια διάρθρωση οδών και δομικών τετραγώνων, ενώ στα ανατολικά, προς την πλαγιά της ακρόπολης, έχουμε δόμηση με ακανόνιστη ανάπτυξη και μεγαλύτερη προσαρμογή στα τοπογραφικά δεδομένα.

Ο ελεύθερος χώρος της αγοράς με δίκλιτη στοά μήκους 60 μ. στη νότια πλευρά της, βρίσκεται στη νοτιοδυτική γωνία της άνω πόλης και ήταν άμεσα προσβάσιμος από τα μεσόγεια μέσω πύλης του τείχους. Μετά την πρώτη αξιολόγηση έχουμε την εξής ακολουθία στην ιστορία της πόλης. Τα παλαιότερα ευρήματα είναι λίθινα εργαλεία της ύστερης νεολιθικής εποχής, όπως λεπίδες, ξύστρες και χειρόμυλοι (εικ. 13). Το κεραμεικό υλικό μαρτυρεί μια διάρκεια εποίκισμού από τον στ' αι. π.Χ. μέχρι τη βυζαντινή περίοδο. Ανάμεσα στα πρώιμα παραδείγματα της αρχαϊκής περιόδου βρίσκονται θραύσματα αμφορέα. Το ερυθρόμορφο όστρακο με την απεικόνιση οπλίτη αποτελεί παράσταση της κλασικής εποχής (εικ. 14). Μεγαρικοί σκύφοι και αγγεία της λεγόμενης δυτικής κλιτύος είναι χαρακτηριστικά δείγματα της ελληνιστικής φάσης.

Το μορφολογικά ευρύ φάσμα αρχίζει με ποιοτικά άρτια αγγεία και φτάνει μέχρι την κεραμεική καθημερινής χρήσης, που αντιπροσωπεύεται με μεγάλο αριθμό θραυσμάτων πίθων που βρέθηκαν στις οικιακές αποθήκες.

Εκτός από την κεραμεική συλλέχθηκαν και μικροευρήματα: οι σιδηρές αιχμές κυνηγετικών δοράτων και βελών καθώς και το μολυβένιο βλήμα σφενδόνης αποτελούν παραδείγματα της ποικιλίας των όπλων. Θραύσματα χαλκού και σιδήρου όπως καρφιά, περτσίνια, αγκίστρια αποτελούν αντικείμενα οικιακής χρήσης, καθώς και αγνύθες, μύλοι και ελαιοτριβεία. Θραύσματα από λουτήρες αποδεικνύουν τον προηγμένο εξοπλισμό των οικιών.

4. Το πρόγραμμα χρηματοδοτείται από το ίδρυμα Gerda Henkel Stiftung, το οποίο ευχαριστούμε θερμά στο σημείο αυτό για την υποστήριξη του.

Επιπλέον βρέθηκαν νομίσματα, που προσδιορίστηκαν ως εξής (εικ. 15): Το πλέον πρώιμο νόμισμα - ασημένιο με κεφαλή του Απόλλωνα και τον Πήγασο στην πίσω πλευρά (εικ. 15, 1) - κόπηκε στην κλασική εποχή στο Ανακτόριο. Παραδείγματα νομισμάτων του Κοινού των Ακαρνάνων (εικ. 15, 3-4) - στην πρόσθια πλευρά με την κεφαλή ποτάμιας θεότητας, του Αχελώου, και στην πίσω πλευρά με κεφαλή του Ηρακλή με λεοντή (εικ. 15, 3) ή την Αθηνά (εικ. 15, 4) - ανάγονται στον δ' και γ' αι. π.Χ. Ένα ορειχάλκινο ελληνιστικό νόμισμα (εικ. 15, 2), με τρίποδα στην πίσω πλευρά, κόπηκε στις Φυτείες. Βρέθηκαν ακόμα και θραύσματα αγαλμάτων: Για παράδειγμα σχεδόν πλήρως διατηρημένη πήλινη προτομή θύτριάς του δ' αι. π.Χ. και ορισμένα θραύσματα αγαλμάτων της ελληνιστικής εποχής, που ήταν τοποθετημένα στην αγορά, σε δημόσια κτίρια ή και σε ιδιωτικές οικίες.

Τη μεγαλύτερη ομάδα ευρημάτων - πλην της κεραμικής - αποτελούν στην αστική περιοχή τα θραύσματα κεραμιδιών: Ως παράδειγμα αναφέρω αρχαϊκό επίπεδο κορινθιακό κεραμίδι με ενσφράγιστο ανθέμιο (εικ. 16), θραύσμα ύστερου αρχαϊκού ακροκέραμου, θραύσματα εγχρώμων σιμών και ανθέμια ακροτήρων από τον ε' αι. π.Χ. έως και τον γ' αι. π.Χ.

Το έτος 2001 εξετάστηκαν τα περίχωρα της αρχαίας Παλαίρου, δηλ. η χερσόνησος της Πλαγιάς (εικ. 10). Η επιφανειακή έρευνα των περιχώρων δεν μπορεί, λόγω της μεγάλης έκτασης της περιοχής, να πραγματοποιηθεί κατά τον ίδιο λεπτομερή τρόπο όπως στην αστική επιφανειακή έρευνα της Παλαίρου. Η περιοχή καταλαμβάνει έκταση περίπου 100 τετ. χλμ., αρχίζει στα ανατολικά στη σύγχρονο Πάλαιο και εκτείνεται στα δυτικά έως τα στενά της Λευκάδας. Όπως έγινε και στη Στρατική, αποσκοπούμε και εδώ στην έρευνα της ιστορίας της περιφέρειας μέσω των επιφανειακών ευρημάτων. Η χερσόνησος της Πλαγιάς αποτελεί λόγω της γεωγραφικής της θέσης ενδιαφέρον πεδίο έρευνας, μια και περνά από εκεί η σημαντικότερη οδός σύνδεσης της Ελλάδας με τα βόρεια Βαλκάνια και την Ιταλία.

Μια κάναβος 100 x 100 μ. αποτελεί τη βάση της επιφανειακής έρευνας (εικ. 17). Για τον προσδιορισμό των τετραγώνων της κανάβου έγινε χρήση οργάνων GPS (global positioning system), που διευκόλυναν και τον προσανατολισμό στο εν μέρει δύσβατο πεδίο. Κάθε ομάδα περιδιαβαίνει τα τετράγωνα της κανάβου και συλλέγει ενδεικτικό υλικό.

Παρουσιάσω επιγραμματικά τα πρώτα αποτελέσματα αξιολόγησης της επιφανειακής έρευνας 2001. Τα πλέον πρώιμα ευρήματα ανάγονται στη μέση παλαιολιθική εποχή (εικ. 18). Κάτω από λίθινα αποκοπίδια βρέθηκε και νεολιθικός λίθινος πέλεκυς από οφίτη. Σε όρος εξετάστηκαν σε ύψος 300 μ. τα τείχη οχυρού, του λεγόμενου Ξυλόκαστρου (εικ. 19). Τα κεραμίδια που βρέθηκαν εκεί χρονολογούνται στην ελληνιστική εποχή. Υπολείμματα ελληνιστικών αγροικιών προσδιορίστηκαν με τη βοήθεια ευρημάτων όπως αμφορείς, μύλοι, αγνύθες, ελαιοτριβεία κλπ.

Τμήματα μωσαϊκών, τοιχόπλακες από μάρμαρο, κεραμίδια και κεραμικά είδη ανήκαν κάποτε σε ρωμαϊκή villa rustica (εικ. 20). Κοντά στο χωριό Πωγωνιά η θάλασσα ξέπλυνε στην παραλία τα υπολείμματα αρχαίου οικισμού και ογκώδες στρώμα καμένων κεραμιδιών και κεραμικών ειδών. Ορισμένοι τοίχοι που εκτείνονταν μέχρι τη θάλασσα, διακρίνονται ακόμα και σήμερα (εικ. 21). Η θέση αυτή ήταν σε χρήση από την αρχαϊκή μέχρι και την ελληνιστική περίοδο.

Στα βορειοδυτικά της σύγχρονης Παλαίρου βρίσκεται εκτεταμένη οικιστική ζώνη από τους βυζαντινούς-οθωμανικούς χρόνους. Στο Παλαιοχώρι, δυτικά της Πωγωνιάς, διατηρούνται ακόμα και σήμερα τοίχοι οικιών του 10' αιώνα. Στην κορυφή του λόφου του Παλαιοχωρίου βρίσκονται θεμέλια ελληνιστικού πύργου σκοπιάς (βίγλα) και βυζαντινά σπίτια (εικ. 22).

Τέλος επιθυμώ εν ονόματι της διεύθυνσης του ερευνητικού έργου να ευχαριστήσω θερμά όλους όσους ενίσχυσαν έμπρακτα την εργασία μας και αντιμετώπισαν καλοπροαίρετα τις έρευνές μας, δηλ. τόσο τους συναδέλφους της Ελληνικής Αρχαιολογικής Υπηρεσίας σε όλα τα επίπεδα, όσο και όλους τους υπεύθυνους της τοπικής αυτοδιοίκησης στη Στράτο και στην Πάλαιο.

Dr. Franziska Lang, M.A.

Winckelmann-Institut - Seminar für Klassische Archäologie

Humboldt - Universität zu Berlin

Unter den Linden 6

D 10099 Berlin

e-mail: franziska.lang@culture.hu-berlin.de

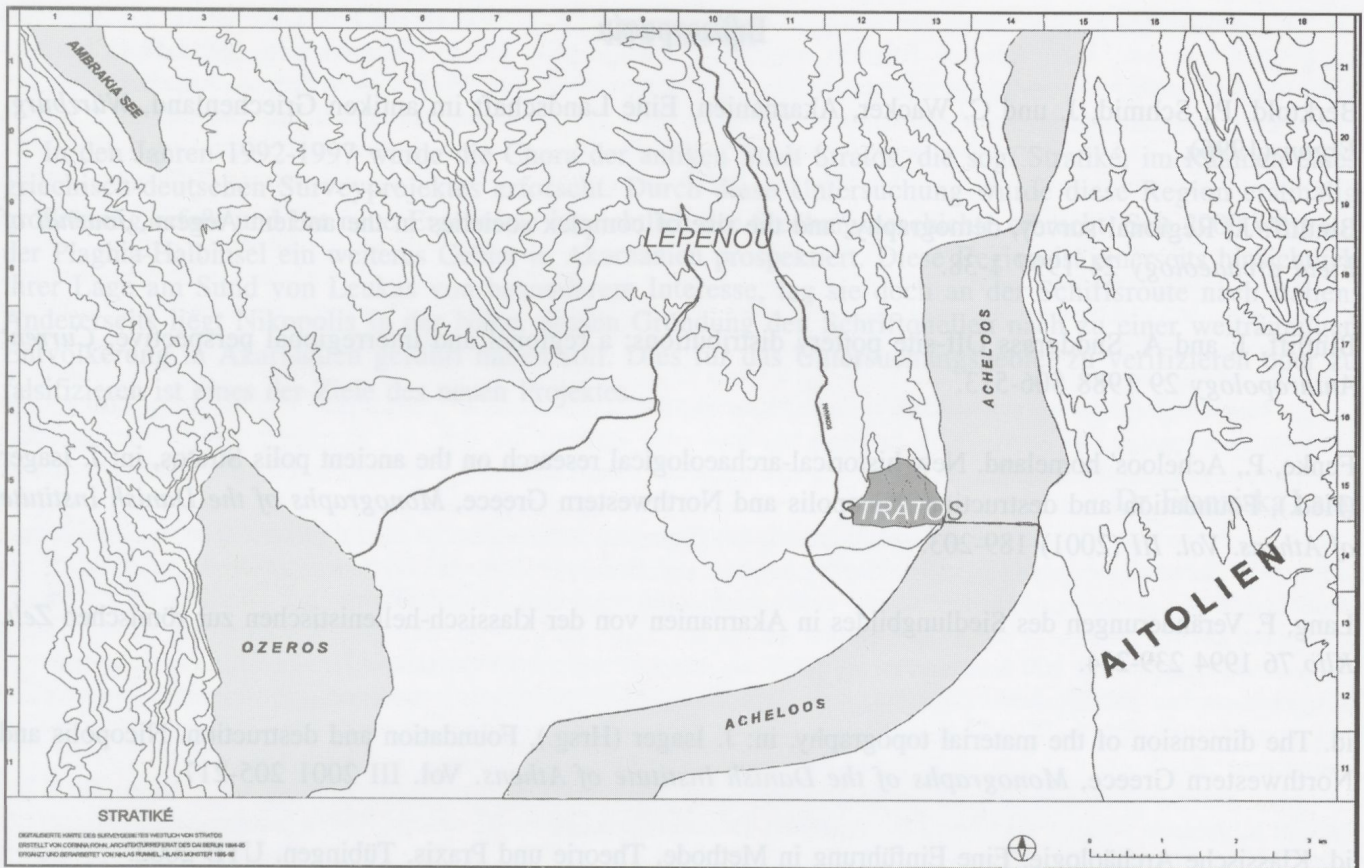
ΠΕΡΙΛΗΨΗ

In den Jahren 1992-1997 wurde die Chora der antiken Stadt Stratos, die sog. Stratiké, im Rahmen eines griechisch-deutschen Surveyprojektes erforscht. Durch diese Untersuchung wurde diese Region erstmalig großräumig erfaßt und hat neue Ergebnisse hinsichtlich der Siedlungsgeschichte erbracht. Seit 2000 wird auf der Plaghia-Halbinsel ein weiteres Gebiet in Akarnanien prospektiert. Diese Region ist einerseits hinsichtlich ihrer Lage am Sund von Leukas von besonderem Interesse, lag sie doch an der Schiffsroute nach Italien. Andererseits liegt Nikopolis in der Nähe, dessen Gründung den Schriftquellen nach zu einer weiträumigen Entvölkerung in Akarnanien geführt haben soll. Dies für das Untersuchungsgebiet zu verifizieren oder zu falsifizieren ist eines der Ziele des neuen Projektes.

Dr. Franziska Lang

Βιβλιογραφία

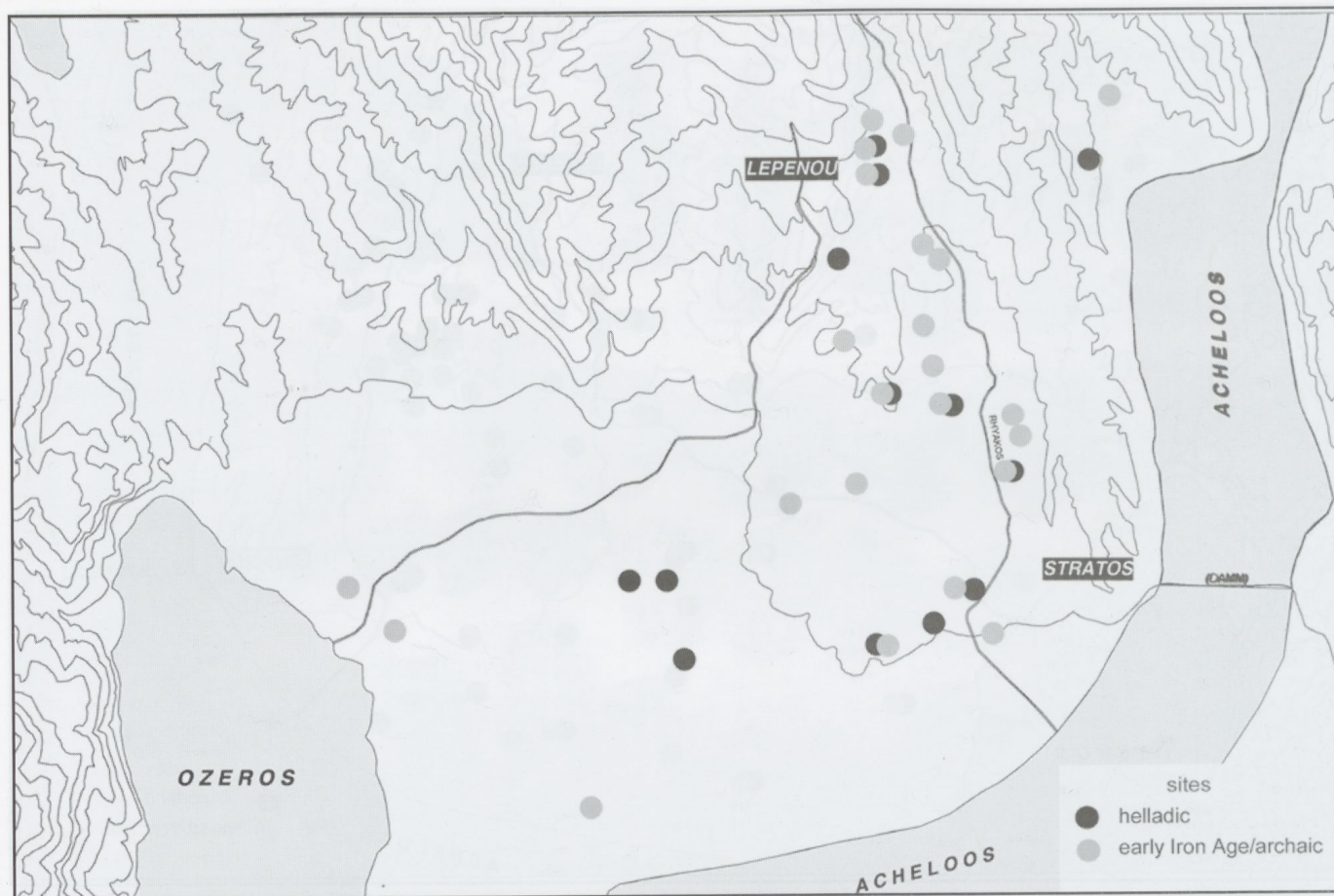
- Berkold, P., Schmid, J. und C. Wacker, Akarnanien. Eine Landschaft im antiken Griechenland, *Würzburg. Ergon* (1996).
- Bintliff, J., Regional survey, demography, and the rise of complex societies in the ancient Aegean, *Journal of Field archaeology* 24 1997 1-38.
- Bintliff, J. and A. Snodgrass Off-site pottery distributions: a regional and interregional perspective, *Current Anthropology* 29 1988 506-513.
- Funke, P., Acheloos' homeland. New historical-archaeological research on the ancient polis Stratos, in: J. Isager (Hed.), Foundation and destruction. Nicopolis and Northwestern Greece, *Monographs of the Danish Institute of Athens. Vol. III* (2001) 189-203.
- Lang, F. Veränderungen des Siedlungsbildes in Akarnanien von der klassisch-hellenistischen zur römischen Zeit, *Klio* 76 1994 239-254.
- id. The dimension of the material topography, in: J. Isager (Hrsg.), Foundation and destruction. Nicopolis and Northwestern Greece, *Monographs of the Danish Institute of Athens. Vol. III* 2001 205-217.
- id. Klassische Archäologie. Eine Einführung in Methode, Theorie und Praxis, Tübingen. UTB 2002.
- Murray, W.M., *The coastal sites of western Acarnania: a topographical-historical survey*, 1982.
- Noack, F., *Archäologischer Anzeiger*, 1997 80-83.
- Id. *Archäologischer Anzeiger*, 1916 215-237.
- Oberhummer, E., *Akarnanien, Ambrakia, Amphilochien, Leukas im Altertum*, 1887.
- Schoch, M., *Beiträge zur Topographie Akarnaniens in klassischer und hellenistischer Zeit*, München, Oberhummer, 1997.
- Schwandner, E.-L., *Archäologischer Anzeiger*, 1995 783-786.
- id. Akarnanien, die unbekannte Landschaft Griechenlands. Feldforschungen in Stratos und Palairos, *Nürnberger Blätter zur Archäologie* 17 2000/2001 8-22.
- Shipley, G. and Salmon, J. (eds.), *Human landscape in classical antiquity. Environment and culture* London, New York, Routledge, 1996.
- Strauch, D., *Römische Politik und griechische Tradition. Die Umgestaltung Nordwest-Griechenlands unter römischer Herrschaft*, München. tuduv 1996.
- Wacker, C., *Palairos, eine historische Landeskunde der Halbinsel Plaghia in Akarnanien*, München, Oberhummer, 1999.

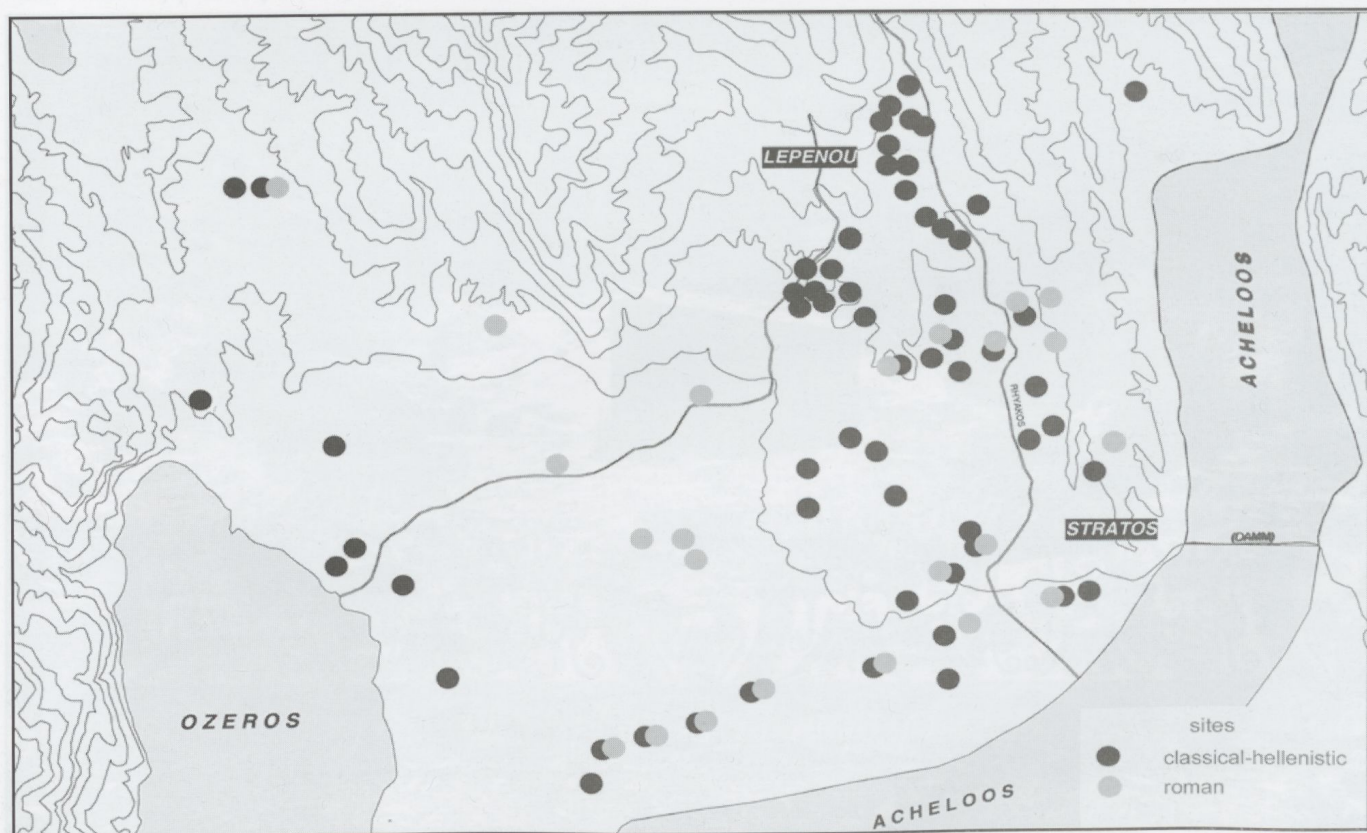
Εικ. 1 Περιοχή της Στρατικής

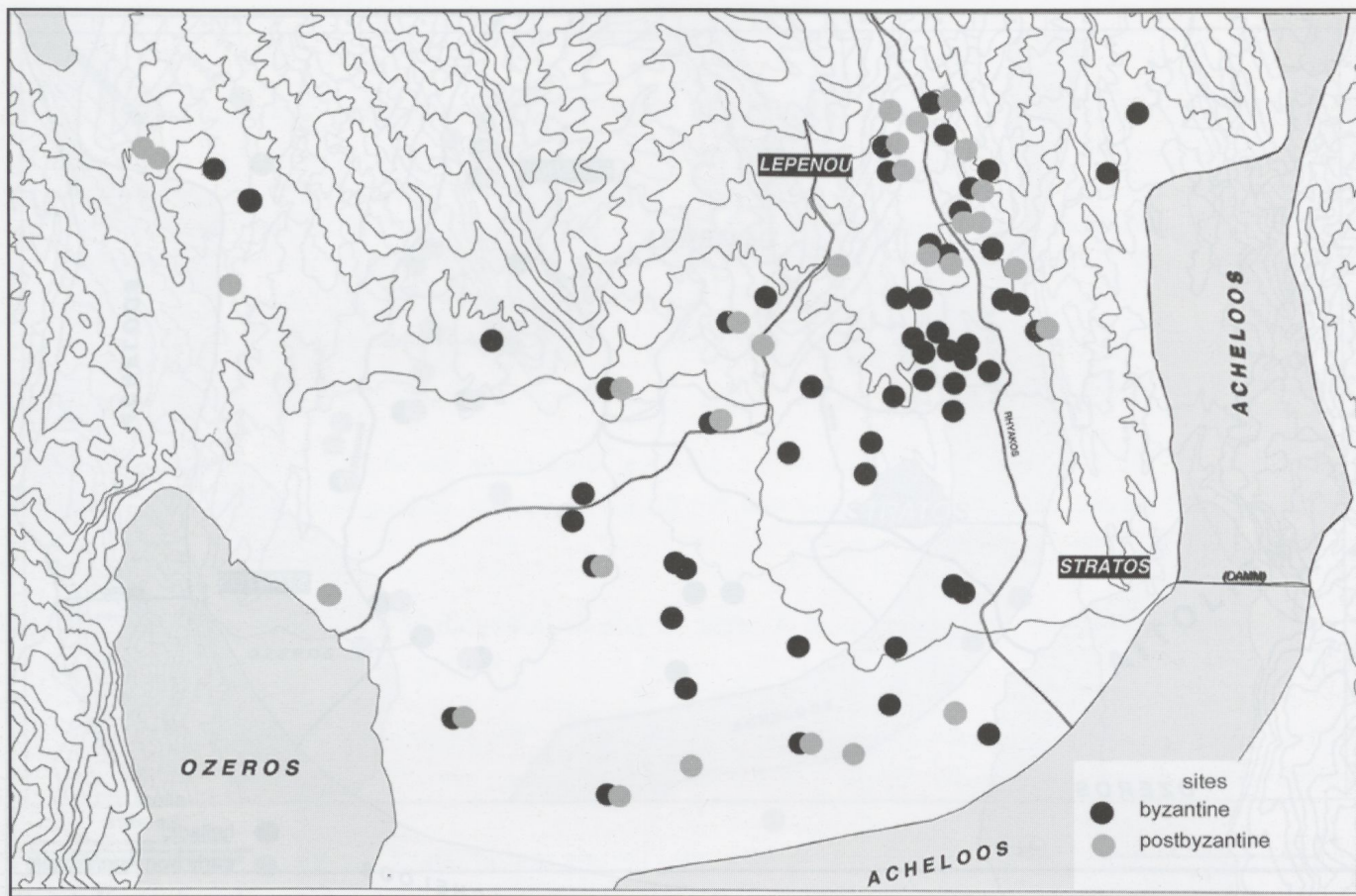
Εικ. 2 Παραδείγματα κεραμεικής

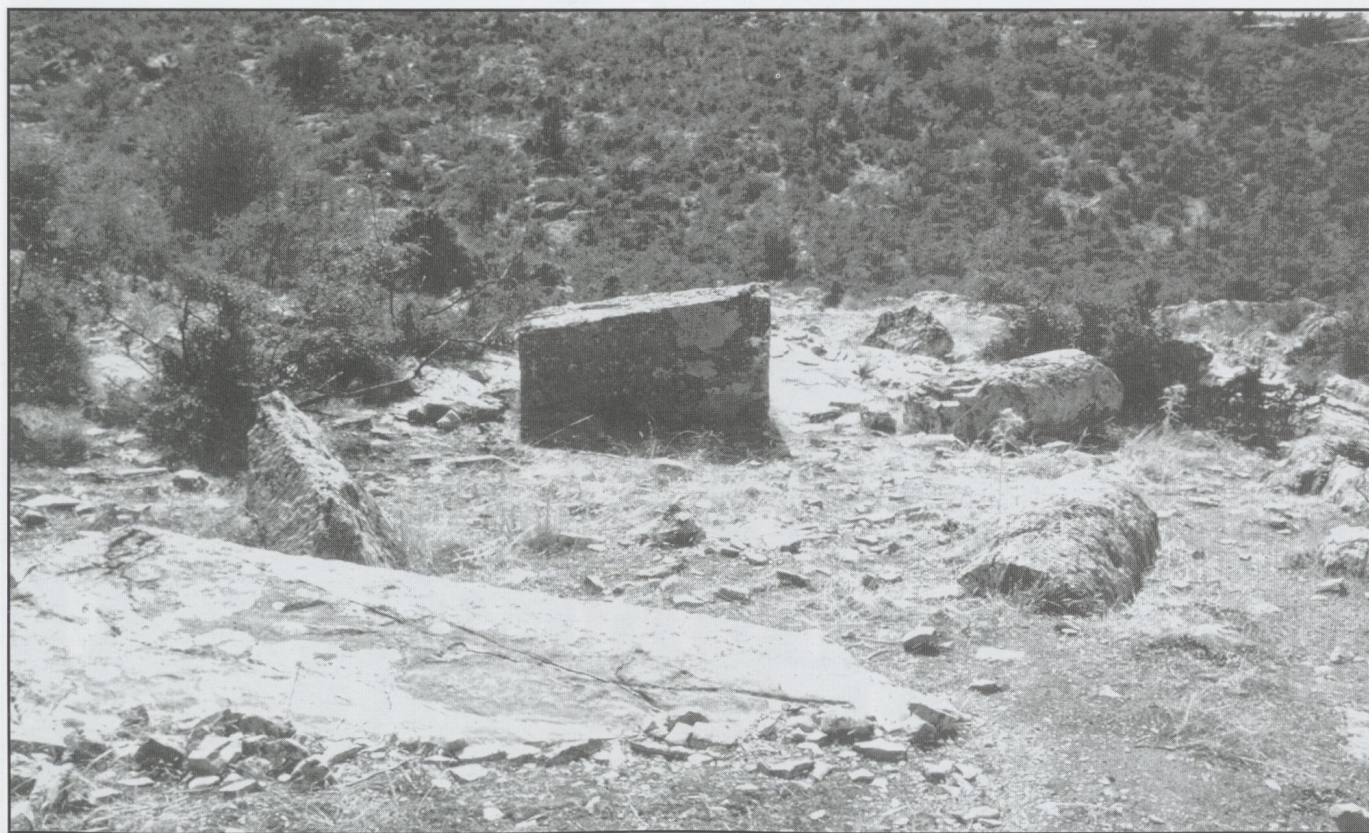
Εικ. 3α. Θέσεις ελλαδικής μέχρι αρχαϊκής εποχής

Εικ. 3β. Θέσεις κλασικής, ελληνιστικής και ρωμαϊκής εποχής

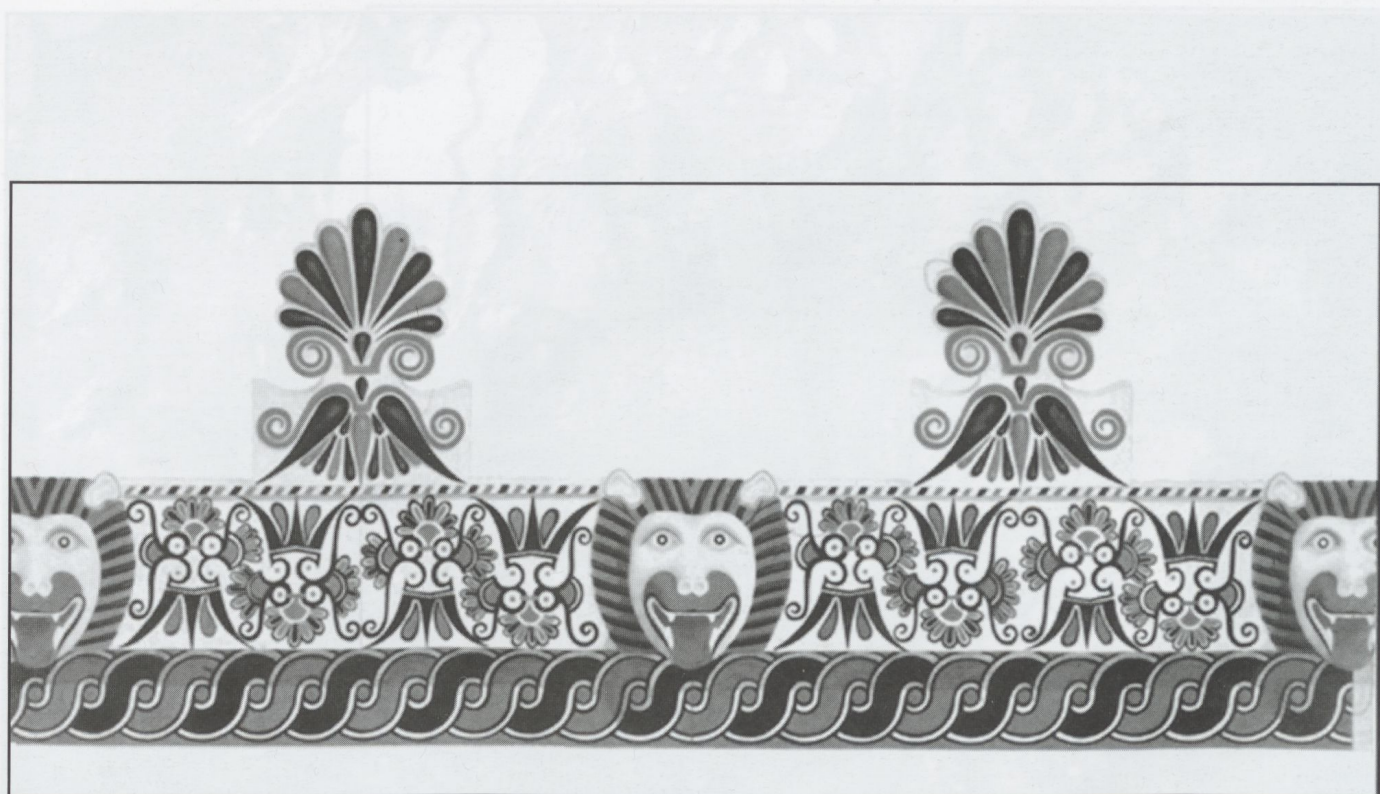
Εικ. 3γ Θέσεις βυζαντινής και οθωμανικής εποχής

Εικ. 4 Λατομείο

Εικ. 5 Επιλογή από τερακότες

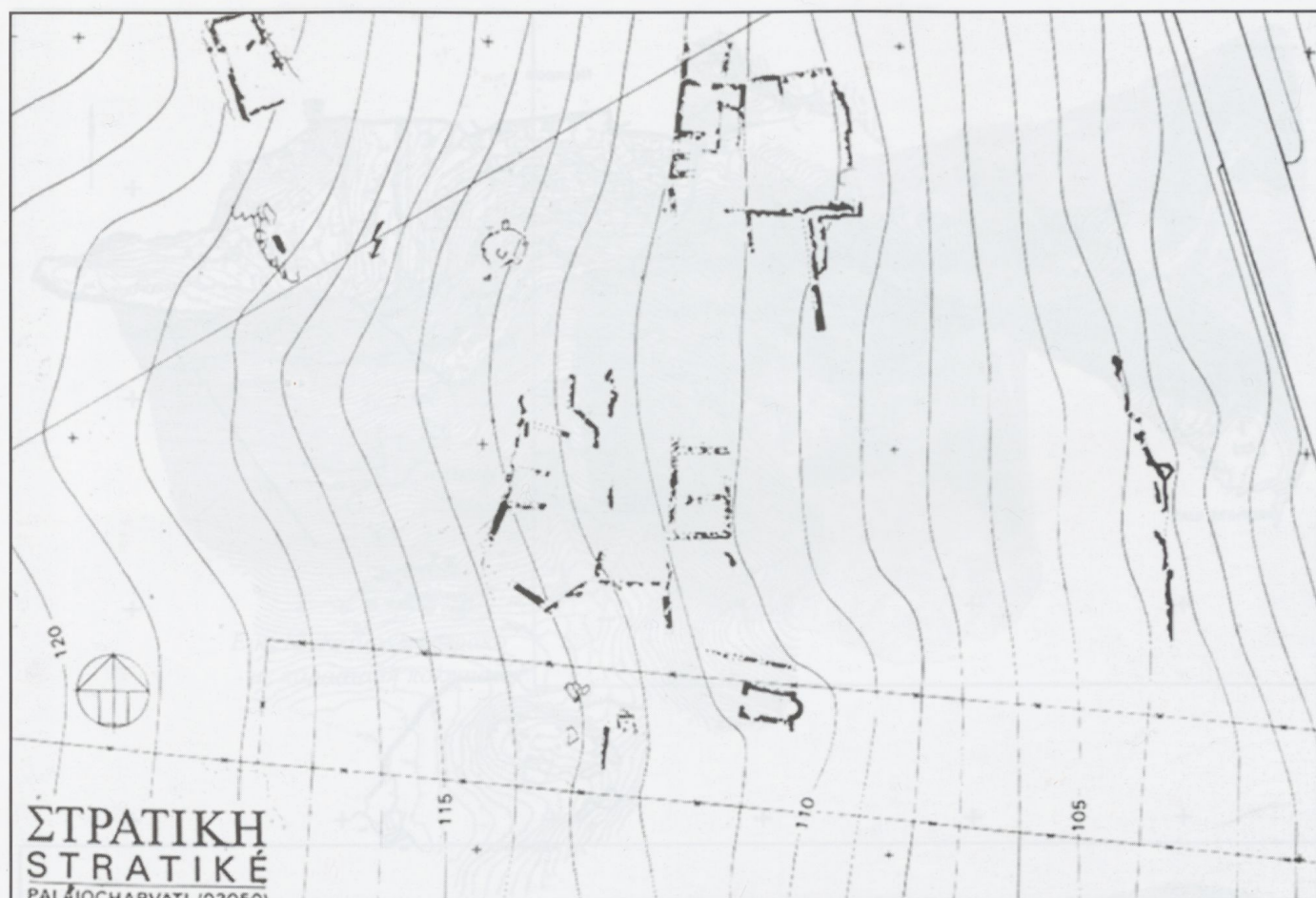
Εικ. 6 Αρχαϊκή Σίμη

Εικ. 7 Σπάθαρη, αρχαϊκός ναός

Εικ. 8 Σπάθαρη, πρώιμο αρχαϊκό κτίριο

Εικ. 9 Χάρτης οικισμού Παλαιοχαρβάτι

Εικ. 10 Περιοχή της
χερσονήσου Πλαγιά

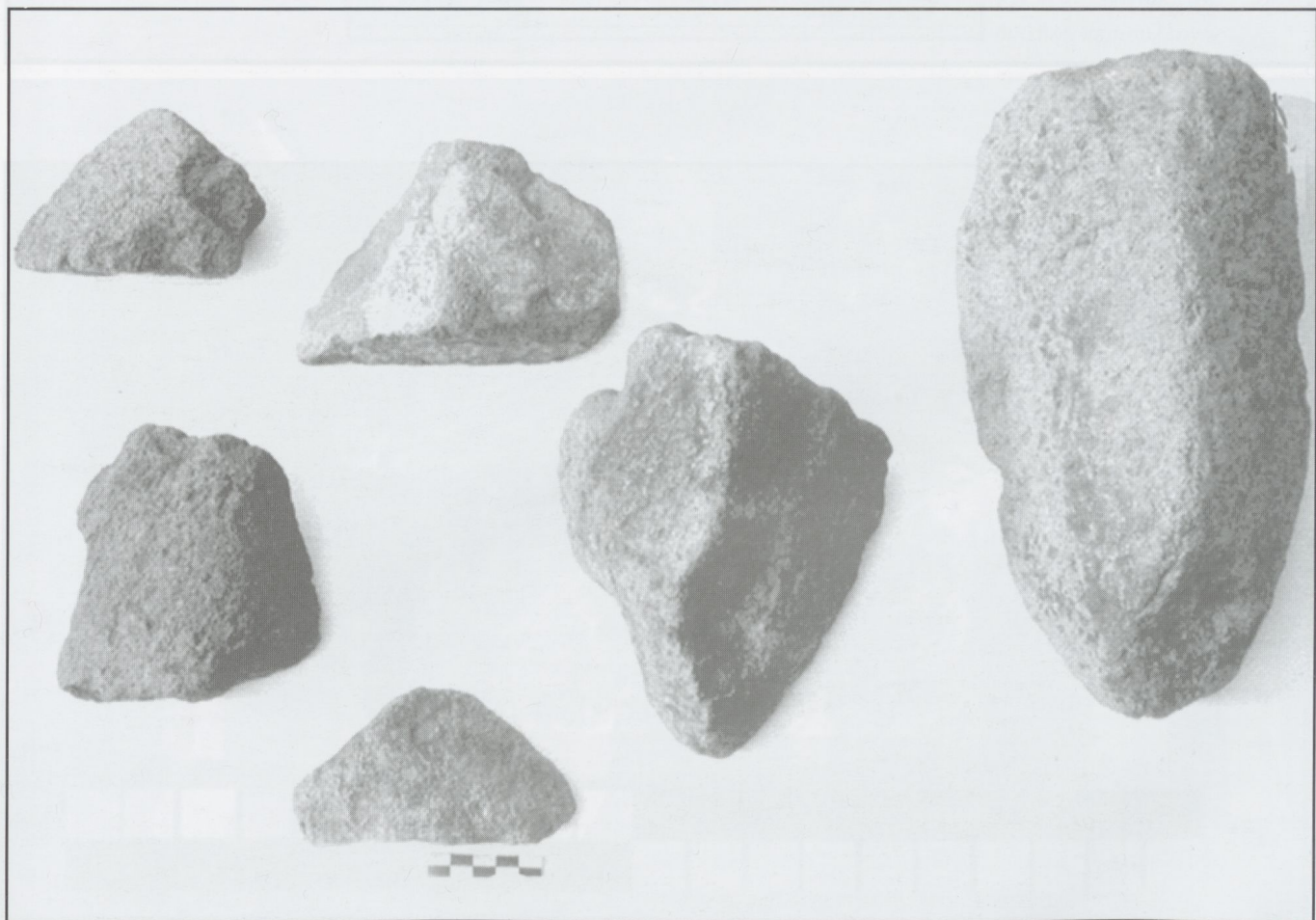
Εικ. 11 Σχεδιάγραμμα πόλεως Παλαίρου

Εικ. 12 Πάλαιρος. Καθορισμός των τομέων περισυλλογής.

Εικ. 13 Κλασικό όστρακο
με παράσταση πολεμιστή

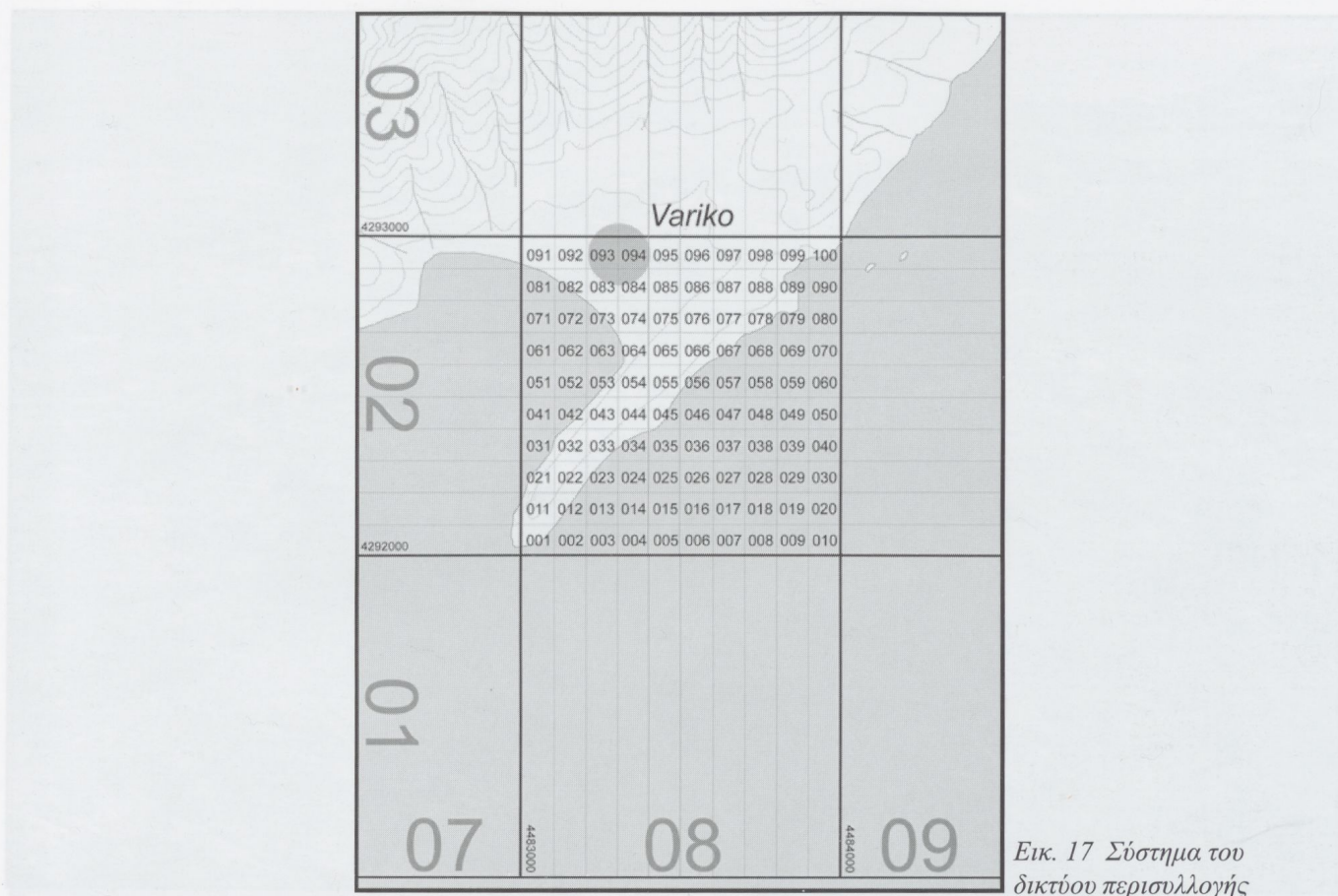
Εικ. 14 Λίθινοι χειρόμυλοι

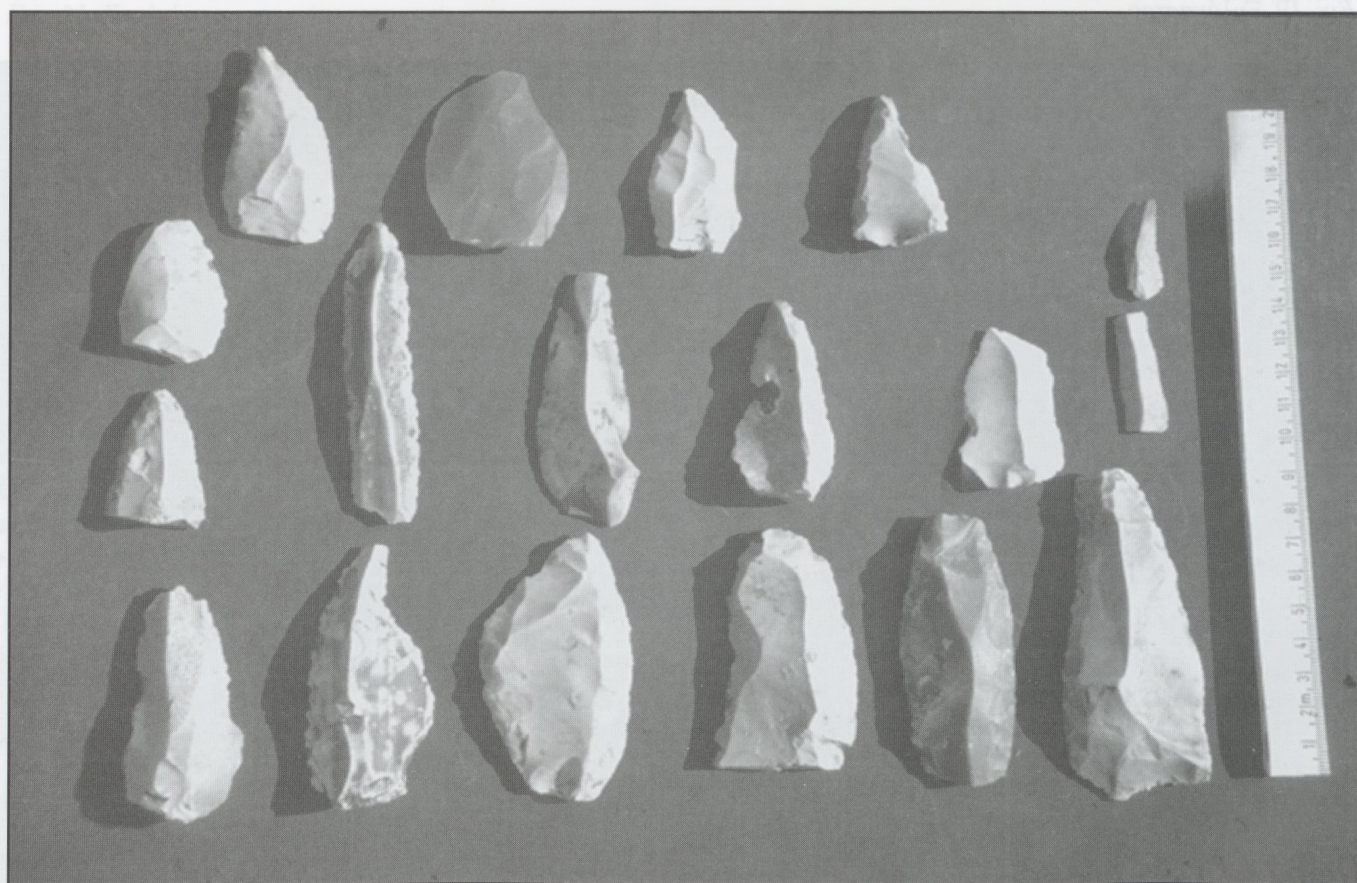
Εικ. 15 1-4 Νομίσματα

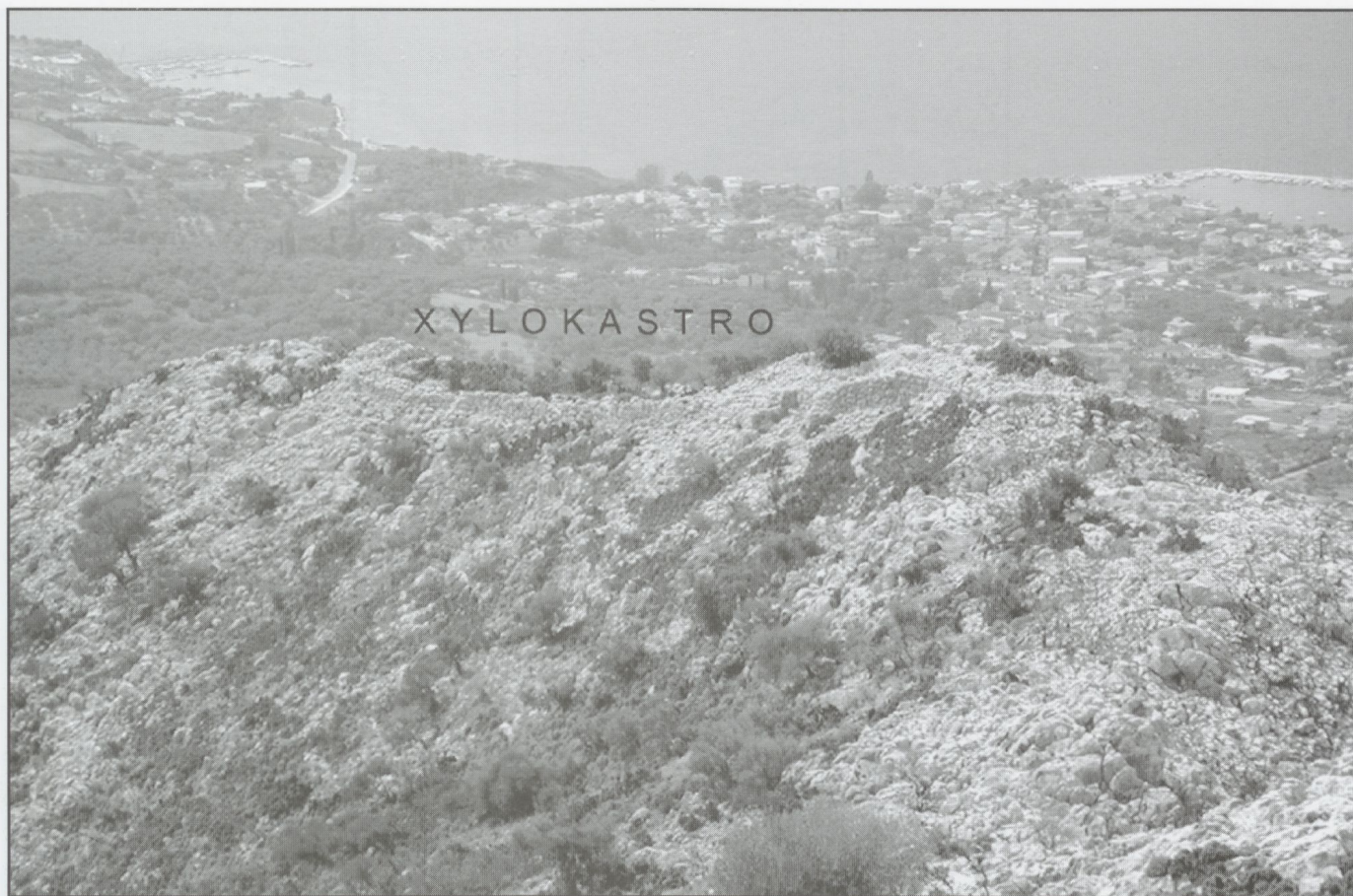
Εικ. 16 Σφραγίδα κεραμιδιού

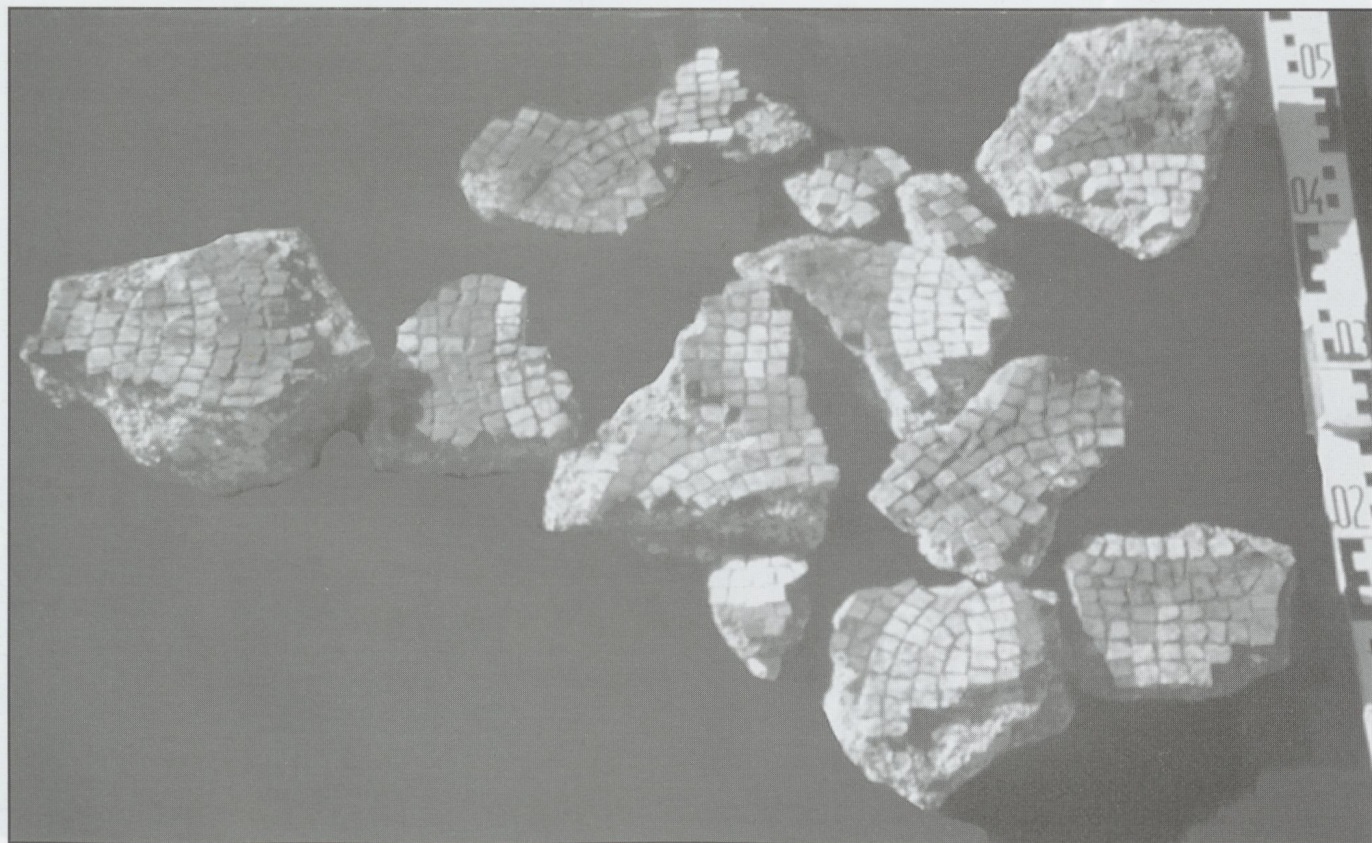
Εικ. 17 Σύστημα του δικτύου περισυλλογής

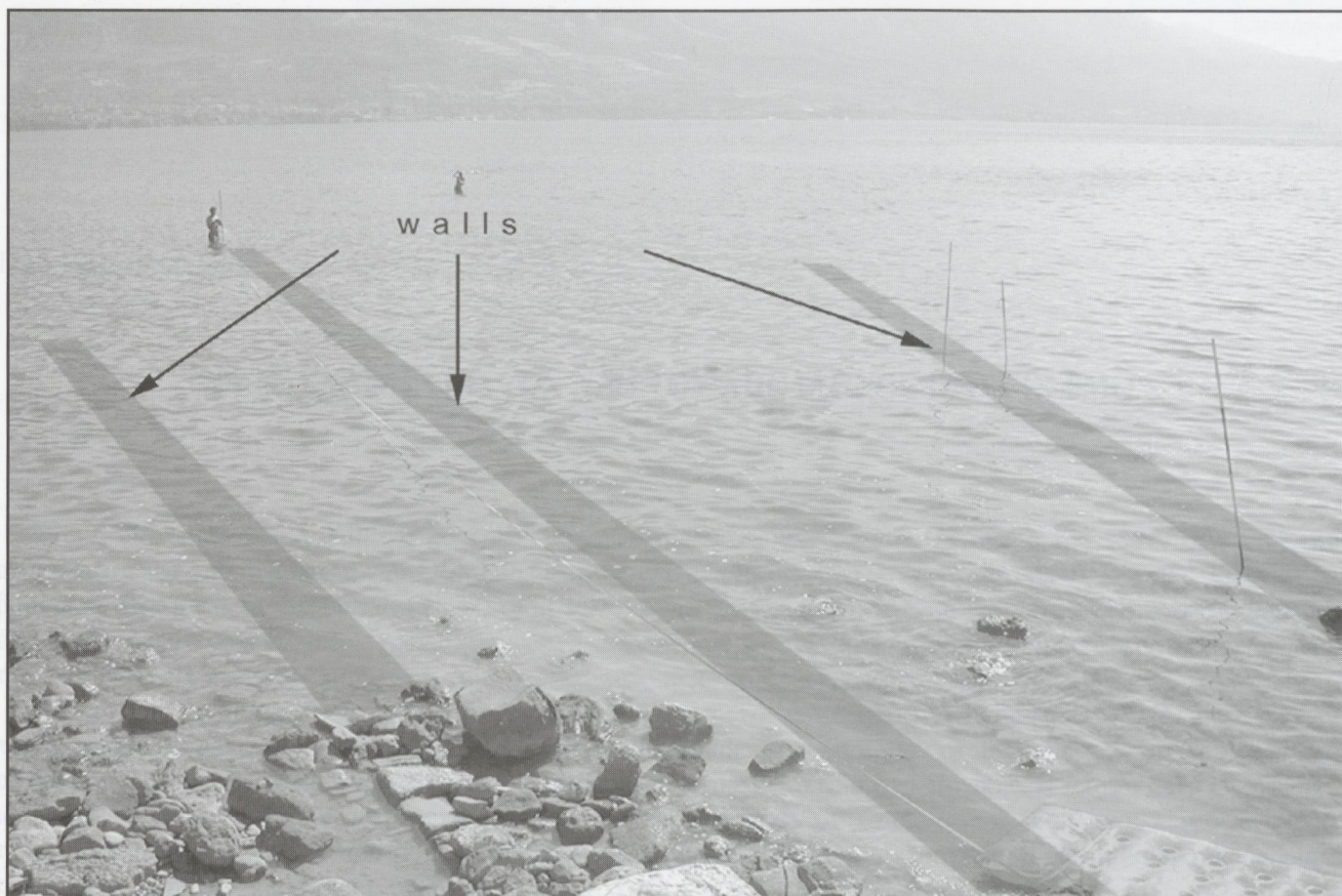
Εικ. 18 Λίθινα εργαλεία

Εικ. 19 Ξυλόκαστρο

Εικ. 20 Σπαράγματα ψηφιδωτού

Εικ. 21 Υπολείμματα αρχαίου οικισμού

Εικ. 22 Υπολείμματα αρχαίου πύργου (πρώτο πλάνο) και βυζαντινό κτίσματος (στο βάθος)